

Man Booker Prize 2015 ir National Book Awards 2015 nominantė

MAŽAS GYVENIMAS

ROMANAS
Vertė Marius Burokas

HANYA YANAGIHARA

baltos lankos

Hanya Yanagihara

Mažas gyvenimas

romanas

Iš anglų kalbos vertė Marius Burokas

baltos lankos

Šeštadieniais jis dirbo, bet sekmadieniais išeidavo pasivaikščioti. Pasivaikščiojimus jis, verčiamas būtinybės, pradėjo prieš penketą metų, kai ką tik persikraustė į miestą ir jo beveik nepažinojo: kiekvieną savaitę pasirinkdavo naują kvartalą, eidavo iki jo iš Lispenaro gatvės, apeidavo ratu ir grįždavo atgal. Jis nepraleisdavo nė vieno sekmadienio, nebent pasitaikydavo siaubingas oras, ir netgi dabar, išvaikščiojęs beveik visus Manhatano kvartalus, didžiąją Bruklino ir Kvinso dalį, jis vis dar kiekvieną sekmadienį dešimtą ryto išeidavo iš namų ir sugrįždavo tik nuėjęs visą tos dienos maršrutą. Pasivaikščiojimai jau seniai liovėsi jį džiuginę, bet jis nebūtų galėjęs pasakyti, kad jie nebedžiugino, – jis tiesiog vaikščiodavo ir tiek. Kurį laiką vylėsi, kad tai ne vien mankšta, bet ir šis tas daugiau, kad pasivaikščiojimai, tarsi mėgėjiška fizioterapija, grąžina jam jėgas, bet Endis su tuo nesutiko ir net atkalbinėdavo jį nuo pasivaikščiojimų. „Aš ne prieš, kad tu pramankštintum kojas, – sakydavo jis, – bet tam geriau plaukioti, o ne valkiotis šaligatviais.“ Jis mielai būtų paplaukiojęs, bet sunku rasti vietą, kur būtų galėjęs daryti tai vienas.

Kartais prie jo prisijungdavo Vilemas, ir dabar, jeigu maršrutas vedavo pro teatrą, jis apskaičiuodavo laiką taip, kad jiedu galėtų susitikti po dienos spektaklio, prie netoliese esančio sulčių baro. Ten jie ko nors išgerdavo, Vilemas papasakodavo, kaip praėjo spektaklis, prieš vakaro pasirodymą užsisakydavo užkąsti salotų, o vėliau jis traukdavo toliau, į pietus, namo.

Jie vis dar gyveno Lispenaro gatvėje, nors abu galėjo išsinuomoti po atskirą butą: jis – tikrai, o Vilemas – galbūt. Bet nė vienas apie tai neužsiminė ir nė vienas niekur nesikraustė. Tačiau jie pavertė kairiąją svetainės pusę antru miegamuoju, keturiose per savaitgalį pastatė kreivą gipskartonio sieną, todėl dabar įėjusiuosius sveikindavo pilka pro du, o ne pro keturis langus plūstanti šviesa. Vilemas persikraustė į naująjį kambarį, o jis pasiliko senajame.

Be trumpų apsilankymų teatre, jiedu su Vilemu, regis, visai nesimatydavo, o Vilemas, nuolat besiskundžiantis esąs tinginys, ištiesai dirbo arba stengėsi

dirbti: prieš trejetą metų, per savo dvidešimt devintąjį gimtadienį, jis prisiekė išeiti iš „Ortolano“, kai jam sukaks trisdešimt, ir, likus dviem savaitėms iki mirties datos, jiems visiems grūdantis neseniai sumažintoje svetainėje, o Vilemui nervingantis dėl to, ar iš tiesų galės sau leisti išeiti iš to darbo, jam paskambino – tai buvo skambutis, kurio Vilemas laukė tiek metų. Pjesė, kurioje jį pakvietė vaidinti, susilaukė nemenkos sėkmės, o Vilemas – pakankamai dėmesio. Po trylikos mėnesių jis galėjo visiems laikams mesti „Ortolaną“ – praėjus vos metams nuo jo paties nustatyto galutinio termino. Jis nuėjo pasižiūrėti Vilemo pjesės – tai buvo šeimyninė drama „Malamudo teorema“ apie silpnaprotystę pradedantį sirgti literatūros profesorių ir jo sudėtingus santykius su sūnumi fiziku. Spektaklį jis žiūrėjo penkis kartus – po du kartus su Malkolmu ir Džei Bi ir dar kartą su Haroldu ir Džulija, atvykusiais į miestą savaitgaliui, ir jis kaskart sugebėdavo pamiršti, kad scenoje – jo senas bičiulis ir kambario draugas, o aktoriams išėjus nusilenkti žiūrovams, jausdavo pasididžiavimą ir mąslų liūdesį, tarsi pati scenos pakyla rodytų Vilemą persikėlus į kitas gyvenimo sferas, į kurias jam būtų sunku patekti.

Artėjantis jo paties trisdešimtmetis nesukėlė jam nei slaptos panikos, nei noro imtis audringos veiklos, nei poreikio taip pertvarkyti savo gyvenimą, kad šis labiau primintų normalų trisdešimties sulaukusio žmogaus gyvenimą. Jo draugams viskas buvo kitaip, tad pastaruosius trejus metus jis praleido klausydamasis jų panegirikų praėjusiam dešimtmečiui, ataskaitų apie tai, ką jie nuveikė ir ko nespėjo nuveikti, bei ilgų praeities nesėkmių ir ateities pažadų sąrašų. Kažkas per tuos metus pasikeitė. Pavyzdžiui, antrasis miegamasis iš dalies buvo įrengtas todėl, kad Vilemas baiminosi, kaip atrodys sulaukus dvidešimt aštuonerių vis dar dalintis miegamuoju su studijų draugu. Panašus nerimas – baimė, kad peržengus trisdešimtmečio slenkstį jie, tarsi pasakoje, pavirs kažkuo kitu, kažkuo, nepavaldžiu jiems patiems, ir kad tokio likimo galima išvengti tik padarius ką nors radikalaus, – įkvėpė Malkolmą paskubomis prisipažinti tėvams, kad jis gėjus, o paskui, nepraėjus nė metams, kai pradėjo susitikinėti su moterimi, atsiimti šiuos žodžius.

Kad ir koks buvo draugų nerimas, jis žinojo, kad trisdešimtmetis jam patiks dėl tos pačios priežasties, dėl kurios jiems nepatiko: nes tai buvo nepaneigiamai suaugusio žmogaus amžius. (Jis nekantriai laukė trisdešimt penkerių – tada galės pasakyti, kad jo suaugusiojo gyvenimas tapo dvigubai ilgesnis už vaikystę.) Jam augant, trisdešimtmetis atrodė tolimas ir neįsivaizduojamas amžius. Jis aiškiai prisiminė, kaip ankstyvoje vaikystėje – gyvenimo vienuolyne laikais – paklausė

brolio Mykolo, mėgusio jam pasakoti, kur keliavo savo ankstesniame gyvenime, kada jis irgi galės keliauti.

– Kai paaugsi, – atsakė brolis Mykolas.

– Kada? – paklausė jis. – Kitąmet?

Tais laikais net ir mėnuo atrodė ilgas it amžinybė.

– Po daugelio metų, – atsakė brolis Mykolas. – Kai būsi vyresnis. Kai tau sueis trisdešimt.

Ir štai, po kelių savaitių jam sueis trisdešimt.

Tais sekmadieniais, ruošdamasis išeiti pasivaikščioti, jis retkarčiais stovėdavo basas virtuvės tyloje ir jį ankštas, bjaurus butas jam atrodydavo esąs kažkoks stebuklas. Čia laikas priklausė jam, erdvė irgi priklausė jam, čia kiekvienas duris buvo galima užtrenkti, o kiekvieną langą – uždaryti. Jis stovėdavo priešais mažytę priekambario spintą – iš tiesų tai tebuvo niša sienoje, kurią jiedu uždengė drobės gabalu, – ir gėrėdavosi ten paslėptais lobiais. Lisperaro gatvėje niekas naktimis nebėgiodavo tualetinio popieriaus į krautuvę Vakarų Brodvėje, niekas su pasibjaurėjimu neraukydavo nosies, uostydamas šaldytuvo kampe rastą prarūgusio pieno pakelį – čia visada būdavo atsargų. Čia viskas būdavo pakeičiama laiku. Jis tuo rūpindavosi. Pirmaisiais gyvenimo Lisperaro gatvėje metais jis truputį gėdijosi savo įpročių, labiau tinkančių vyresnio amžiaus ir, tikėtina, moteriškosios lyties žmogui, todėl tualetinio popieriaus atsargas slėpdavo po lova, o nuolaidų kuponus susigrūdavo į portfelį, kad peržiūrėtų juos vėliau, kai Vilemo nebus namie, tarsi jie būtų itin egzotiška pornografija. Bet vieną dieną, ieškodamas po lova nusipirtos kojinių, Vilemas surado jo slaptvietę.

Ir sutriko.

– Kas čia blogo? – klausė jo Vilemas. – Juk tai nuostabu. Ačiū Dievui, kad tu viskuo rūpiniesi.

Bet jis jautėsi pažeidžiamas, juto, kad tai dar vienas įrodymas, jog gyvena it šykšti senmergė, jog jis, iš esmės ir nepataisomai, nesugeba būti tuo žmogumi, kuriuo nori atrodyti esąs aplinkiniams.

Ir vis dėlto, kaip ir daugeliu kitų požiūrių, pasikeisti buvo ne jo jėgoms. Kam jis galėtų paaiškinti, kad neįtikėtina būstas Lisperaro gatvėje ir tarsi slėptuvei nuo bombų kaupiamos atsargos suteikia jam ne mažiau pasitenkinimo ir saugumo nei įgyti mokslo diplomai ar turimas darbas? O tos virtuvės vienvėde praleistos akimirkos prilygsta meditacijai, kad tik tada jis gali iš tikrųjų atsipalaiduoti, liautis veržęsis į priekį, iš anksto planuodamas tūkstančius smulkių tiesos ir faktų nutylėjimų bei iškraipymų, kurie lemia kiekvieną jo santykį su pasauliu ir jo

gyventojais? Niekam to nepaaiškinsi, jis tai žinojo, net Vilemui. Bet jis daugybę metų mokėsi pasilaikyti mintis sau. Skirtingai nei draugai, jis nepasakojo apie savo keistenybes, stengdamasis išsiskirti iš minios, nors jausdavosi laimingas ir išdidus, kai jie pasakodavo jam apie savyšias.

Šiandien jis keliaus į Aukštutinį Istsaidą; Vakarų Brodvėjaus gatve iki Vašingtono aikštės parko, iki universiteto ir per „Junion“ aikštę, ir toliau Brodvėjumi iki Penktosios, iš kurios nusuks tik priėjęs Aštuoniasdešimt Šeštąją, o tada – atgal Madisono gatve iki Dvidešimt Ketvirtosios, kurią pasiekęs pereis į rytų pusę, Leksingtono link, o paskui pasuks į pietus ir vėl į rytus iki Irvingo, kur prie teatro susitiks su Vilemu. Šiuo maršrutu jis paskutinį kartą ėjo seniai, prieš daugybę mėnesių, beveik metus – todėl, kad tai buvo tolimas kelias, ir todėl, kad kiekvieną šeštadienį jis ir taip praleisdavo Aukštutiniame Istsaide, netoli Malkolmo tėvų esančiame name, kur privačiai mokė dvylikametį berniuką vardu Feliksas. Bet dabar buvo kovo vidurys, pavasario atostogos, Feliksas su šeima išvažiavo į Jutą, tad buvo galima nesibaiminti jų sutikti.

Felikso tėvas buvo Malkolmo tėvų draugų draugas ir ši darbą jam surado Malkolmo tėvas.

– Turbūt ne kažin kiek tau moka federalinėje prokuratūroje? – kartą paklausė ponas Irvinas. – Leisk, supažindinsiu tave su Geivinu.

Geivinas buvo vienas iš pono Irvino kurso draugų teisės fakultete, o dabar vadovavo vienai iš stambiausių advokatų kontorų visame mieste.

– Tėti, jis nenori dirbti korporacijoje, – pradėjo Malkolmas, bet jo tėvas tęsė toliau, tarsi Malkolmas nė nebūtų prasižiojęs, tad šis vėl paniuro ir susmuko kėdėje. Tą akimirką jam pagailo Malkolmo, bet ir truputį ant jo pyko, mat buvo prašęs Malkolmo neįkyriai pasiteirauti, ar jo tėvai nepažįsta kokio žmogaus, kurio vaikui reikia korepetitoriaus, o ne imti ir tiesiai šviesiai paklausti.

– Na, tikrai, – tęsė Malkolmo tėvas. – Puiku, kad ketini prasimušti pats, vien savo jėgomis.

(Malkolmas dar giliau įsispraudė į krėslą.)

– Nejaugi reikalai tokie prasti? Nemaniau, kad federalinė valdžia tiek mažai moka, bet aš jau seniai išėjęs iš valstybės tarnybos.

Jis nusišypsojo.

– Ne, – šypsodamas atsakė jis. – Alga gera.

(Tai buvo tiesa. Žinoma, ji nebūtų atrodžiusi gera nei ponui Irvinui, nei Malkolmui, bet jis gaudavo daugiau pinigų, nei kada nors svajojo uždirbti, ir kas dvi savaitės vis nusistebėdavo augančiais skaičiais.)

– Aš kaupiu pradiniam įnašui už būstą, – pridūrė.

Malkolmas staiga kilstelėjo galvą, ir jis mintyse liepė sau pakartoti šį melą Vilemui, kol šis dar neišgirdo jo iš Malkolmo lūpų.

– O! Na ką gi, tada rimtas reikalas, – tarė ponas Irvinas. Toks tikslas jam buvo suprantamas. – Aš kaip tik pažįstu tinkamą žmogų.

Tas žmogus buvo vardu Hovardas Beikeris – išsiblaškęliškai pakamantinėjęs jį penkiolika minučių, Beikeris pasamdė jį mokyti savo sūnų lotynų kalbos, vokiečių kalbos, matematikos ir skambinti pianinu. (Jis nusistebėjo, kodėl ponas Beikeris nesamdo atskiro kiekvieno iš šių dalykų specialisto – tikrai galėjo sau tai leisti, – bet taip ir nepaklausė.) Jam buvo gaila smulkaus tylenio Felikso, kuris turėjo įprotį kapstyti savo siauroje šnervėje – kišdavo rodomąjį pirštą vis giliau, kol susigriebdavo, ir ištraukęs vogčiomis nubraukdavo jį į džinsus. Praėjo jau aštuoni mėnesiai, o jis vis dar nesuprato, ką Feliksas iš tikrųjų sugeba. Jis nebuvo kvailas, bet jam trūko aistros, tarsi sulaukęs dvylikos metų jau būtų spėjęs susitaikyti su tuo, kad gyvenimas – tai vieni nusivylimai, o ir jis pats – grynas nusivylimas visiems. Berniukas visada laukdavo jo laiku, kiekvieną šeštadienį pirmą valandą dienos, būdavo atlikęs visas užduotis ir klusniai atsakinėdavo į jo klausimus – visada nerimastingu, klausiamu, kylančiu tonu, tarsi desperatiškai stengtųsi atspėti kiekvieną atsakymą, net patį paprasčiausią („*Salve Felix, quid agis?*“ – „Eeee... *bene?*“), – bet pats klausimų niekada neužduodavo, o kai jis pasiteiraudavo, kokią temą Feliksas norėtų aptarti kuria nors iš dviejų kalbų, šis tik numykdavo ir gūžtelėdavo pečiais, o jo rodomasis pirštas nuklysdavo prie nosies. Kai pasibaigus užsiėmimams jis atsisveikindamas pamojuodavo Feliksui, o šis prieš spūdinamas į koridorių vangiai kilstelėdavo ranką, jam atrodydavo, kad jo mokinys niekada neišeina iš namų, nevaikšto į svečius ir neturi draugų. Vargšas Feliksas, net jo vardas skambėjo kaip pasityčiojimas.

Prieš mėnesį ponas Beikeris paprašė jo užsukti po pamokų ir, atsisveikinęs su Feliksu, jis nusekė paskui kambarinę į kabinetą. Tą dieną jis stipriai šlubavo ir jautėsi – taip nutikdavo dažnai – tarsi aktorius, vaidinantis nuskurdusią gubernantę iš Dikenso romano.

Jis tikėjosi, kad ponas Beikeris bus suirzęs, o galbūt ir piktas, nors Feliksui pastebimai geriau pradėjo sektis mokykloje, ir pasiruošė prireikus gintis – ponas Beikeris mokėjo jam daugiau, nei jis tikėjosi, ir jis jau buvo nusprendęs, kaip išleis tuos pinigus, – bet jam galvos linktelėjimu buvo pasiūlyta prisėsti ant kėdės, stovinčios priešais rašomąjį stalą.

– Kaip manote, kas blogai su Feliksu? – reikliai paklausė ponas Beikeris.

Jis nesitikėjo tokio klausimo, todėl prieš atsakydamas pamąstė.

– Nemanau, kad su juo kas nors blogai, sere, – atsargiai pradėjo jis. – Aš tik manau, kad Feliksas nėra...

Ir jis vos neištarė „laimingas“. Bet kas ta laimė, jei ne perteklius, ne būseną, kurios neįmanoma išsaugoti, iš dalies ir todėl, kad ją labai sunku apibūdinti? Jis neprisiminė, kad vaikystėje būtų kaip nors įsivaizdavęs laimę: tebuvo tik kančia ir baimė arba kančios ir baimės nebuvimas, ir tuomet jam nieko daugiau nereikėdavo, ir net nesinorėdavo, kad tik pastaroji būseną tęstųsi kuo ilgiau.

– Manau, kad Feliksas labai drovus, – užbaigė jis.

Ponas Beikeris krektelėjo (jis akivaizdžiai tikėjosi kitokio atsakymo) ir paklausė:

– Bet jums jis patinka?

Paklausė su tokia keista, bejėgiška neviltimi, kad jam staiga neapsakomai pagailo tiek Felikso, tiek pono Beikerio. Tai štai ką reiškia būti tėvu? Štai ką reiškia būti tėvus turinčiu vaiku? Tiek nepasitenkinimo, tiek nusivylimų, tiek niekuomet neišsakytų ir nepasiteisinusių lūkesčių!

– Žinoma, – atsakė jis, ir ponas Beikeris atsidusęs padavė jam čekį, kurį paprastai prieš išeinant jam paduodavo kambarinė.

Kitą savaitę Feliksas nenorėjo groti užduoto kūrinio. Jis atrodė dar vangesnis nei paprastai.

– Gal pagrokime ką nors kita? – paklausė jis.

Feliksas gūžtelėjo pečiais. Jis trupučiuką pagalvojo.

– Nori, aš pats tau ką nors pagrosiu? – paklausė.

Feliksas vėl gūžtelėjo. Bet jis vis dėlto prisėdo prie fortepijono – instrumentas buvo dailus ir kartais, stebėdamas, kaip Feliksas lėtai spaudinėja maloniai glotnius klavišus, jis pasvajodavo pasilikti prie jo vienas ir leisti savo pirštams kuo greičiau bėgioti per klaviatūrą.

Jis grojo Haidno sonatą Nr. 50 re mažor, vieną iš savo mėgstamiausių kūrinų, tokių pakilų ir šviesų, kad kūrinys, kaip tikėjosi jis, pradžiuginsias juos abu. Bet jam baigus groti šalia vis dar sėdėjo toks pat tylus berniukas, ir jam pasidarė gėda – ir dėl pagyrūniško, pabrėžtino Haidno optimizmo, ir dėl mėgavimosi savo paties meistriškumu.

– Feliksai, – pradėjo jis ir nutilo. Feliksas tylėdamas laukė. – Kas nutiko?

Staiga, jo nuostabai, Feliksas pravirko, o jis pabandė jį paguosti.

– Feliksai, – tarė jis, nevikriai apkabindamas berniuką per pečius. Jis apsimetė esąs Vilemas, kuris tiksliai žinotų, ką daryti ir ką sakyti, net apie tai nesu-
simąstydamas. – Viskas bus gerai. Pažadu, tikrai bus.

Bet Feliksas tik dar labiau įsiraudojo.

– Aš neturiu draugų, – kūkčiojo jis.

– Ak, Feliksai, – atsiliepė jis ir užuojauta, iki tol buvusi tolima ir abstrakti, dilgtelėjo į pačią širdį. – Labai tave užjaučiu.

Jis staiga aštriai pajuto, koks vienišas yra Felikso gyvenimas, ką jam reiškia kiekvieną šeštadienį praleisti su beveik trisdešimtmečiu luošu teisininku, kuris ateina čia tik dėl pinigų, bet vakarop išeina pas žmones, kuriuos myli ir kurie – netgi – myli jį patį, o Feliksas lieka vienas, nes jo motina – trečioji pono Beikerio žmona – nuolat kur nors skrajoja, o tėvas yra įsitikinęs, kad su juo kažkas ne taip ir kad tai reikia ištaisyti. Vėliau, žingsniuodamas namo (jei oras būdavo geras, jis atsakydavo pono Beikerio automobilio ir eidavo pėsčiomis), jis mąstė apie neįtikėtiną pasaulio neteisingumą: Feliksas, žiūrint iš esmės, yra daug geresnis vaikas, nei jis pats kada nors buvo, bet jis vis dar neturi draugų, o jis, visiškas niekas, jų turi.

– Feliksai, anksčiau ar vėliau draugų atsiras, – tarė jis.

O Feliksas suaimanavo „Bet *kada?*“ su tokiu ilgesiu, kad jis net suvirpo.

– Jau greitai, greitai, – kartojo jis, glostydamas liesą berniuko nugarą. – Tikrai.

Feliksas palinksėjo galva, bet vėliau, kai lydėjo jį prie durų ir berniuko smulkus gekono snukutį primenantis veidelis nuo ašarų atrodė dar labiau driežiškas, jis aiškiai pajuto, kad Feliksas kiaurai permato jo apgaulę. Kas gali žinoti, ar Feliksas kada nors turės draugų? Draugystė, bendrystė – šie dalykai taip dažnai kertasi su logika, taip dažnai aplenkia jų nusipelnčius žmones ir aplanko keistuosius, blogus, savotiškus, suluošintus. Jis pamojavo į namo gelmę tolstančiai Felikso nugarai ir, nors nė už ką nebūtų to pasakęs pačiam Feliksui, pagalvojo, kad būtent dėl to berniukas toks vangus: jis tai jau seniai suprato, jis tai jau žino.

Jis mokėjo prancūzų ir vokiečių kalbas. Mokėjo periodinę elementų lentelę. Jis beveik mintinai mokėjo – pats to visai nenorėdamas – dideles Biblijos ištraukas. Jis žinojo, kaip priimti gimstantį veršėlį, pakeisti elektros laidus, atkimšti vamzdžius, kaip efektyviausiai surinkti graikinių riešutmedžių derlių. Jis žinojo, kurie grybai nuodingi, o kurie valgomi, mokėjo krauti šieną, mokėjo, pabarbenęs į reikiamą vietą, patikrinti, ar jau prinoko arbūzas, moliūgas ar melionas. (Ir dar

jis žinojo dalykų, kurių visiškai nenorėjo žinoti, mokėjo tai, ko, tikėjosi, jam niekada daugiau neprireiks, tokių dalykų, kad, vien pagalvojęs apie juos ar pamatęs sapnuose, net susigūždavo iš gėdos ir neapykantos.)

Bet jam vis tiek dažnai atrodydavo, kad jis nežino ir nemoka nieko tikrai vertinga. Na, gerai, kalbos ir matematika. Bet jis kasdien suprasedavo, kiek daug dar nežino. Jis nežiūrėjo serialų, kuriuos visi nuolat cituodavo. Jis niekada gyvenime nebuvo nuėjęs į kiną. Niekada nebuvo išvykęs atostogauti. Niekada nesilankė vasaros stovykloje. Niekada neragavo picos, ledinukų ant pagaliuko ar makaronų su sūriu (ir jau tikrai, kitaip nei Malkolmas ir Džei Bi, niekada nebuvo valgęs žąsų kepenėlių pašteto, sušių ar kaulų smegenų). Jis niekada neturėjo kompiuterio ar mobiliojo telefono, jam retai leisdavo prisijungti prie interneto. Jis staiga suvokė, kad iš tikrųjų niekada nieko neturėjo: knygos, kuriomis taip didžiavosi, lopyti ir perlopyti marškiniai – visa tai buvo niekai, šiukšlės, ir didžiutis tokiu turtu buvo gėdingiau, nei neturėti visai jokio. Klasė ir auditorija jam buvo saugiausia vieta, vienintelė vieta, kurioje jis pasitikėdavo savimi: už jų sienų jį užplūsdavo neslūgstanti stebuklų lavina, ir visi jie glumino ir trikdė, kiekvienas primindavo apie jo bedugnį neišmanymą. Jis mintyse sudarinėdavo sąrašus naujų dalykų, su kuriais jam teko susidurti ar apie kuriuos nugirsti. Bet nieko negalėjo paklausti apie tuos dalykus. Nes paklausęs pripažintų savo neapsakomą kironiškumą, tada jam pačiam imtų uždavinėti klausimus, jis atsidurtų dėmesio centre, būtų priverstas kalbėtis apie dalykus, apie kuriuos kalbėtis nebuvo pasiruošęs. Jis dažniau jausdavosi esąs ne svetimšalis – nes studentai užsieniečiai (net Odval, mergina iš kaimo šalia Ulan Batoro), regis, suprasedavo visas tas nuorodas ir užuominas, – o tarsi atklydęs iš kitos epochos: lyg vaikystę būtų praleidęs devynioliktame amžiuje, o ne dvidešimt pirmame, nes tiek daug visko pražiopsojo, taip miglotai ir paviršutiniškai pažinojo šiuolaikinį gyvenimą. Kaip nutiko, kad visi jo bendramžiai, ar jie būtų gimę Lagose, ar Los Andžele, turėjo daugiau ar mažiau bendrą patirtį, bendrą kultūrinį bagažą? Juk tikrai turi būti dar kas nors, žinantis tiek pat mažai, kaip ir jis? O jeigu ne, kaip jam visus juos pasivyti?

Vakarais, visi susirinkę pas ką nors kambaryje (degdavo žvakė, smilkdavo suktinė), jie dažnai kalbėdavosi apie vaikystę, apie mokykloje praleistus metus – visa tai baigėsi ką tik, bet, kad ir kaip būtų keista, jie jautė nostalgiją, jau buvo apsėsti tos praeities. Jie stengėsi prisiminti kiekvieną su mokykla susijusią smulkmeną, nors jis taip ir nesuprato, ar jie taip elgėsi norėdami palyginti panašumus, ar išryškinti skirtumus ir jais pasigirti, nes tiek viena, tiek kita jiems teikė tokį pat malonumą. Jie prisimindavo draudimus, maištus ir bausmes (kai

kuriuos tėvai netgi mušdavo, ir jie pasakodavo apie tai beveik su pasididžiavimu, kas jam irgi atrodė keista), apie naminius gyvūnus, brolius ir seseris, pasakodavo, ką vilkėdavo ir kaip tie drabužiai varydavo iš proto jų tėvus, prisimindavo kompanijas, su kuriomis buvo susidėję mokykloje, kur ir kaip prarado nekaltybę, kokius automobilius sudaužė, kuriuos kaulus buvo susilaužę, kokių sportu užsiminėjo ir kokiose muzikos grupėse grojo. Jie pasakodavo apie siaubingas, nepavykusias šeimos atostogas, keistus, spalvingus giminaičius, kvaištelėjusius kaimynus, mylimus ir nekenčiamus mokytojus. Jis netikėtai suprato, kad mėgaujasi tais atviravimais: štai jie – tikri paaugliai, jų tikri ir paprasti gyvenimai, apie kuriuos jis visados norėjo sužinoti, – sėdėdamas vakarais ir klausydamasis jis atsipalaiduodavo ir kartu mokėsi gyventi. Jo paties tyla buvo būtinybė ir tuo pat metu apsauga, be to, taip jis atrodė paslaptingesnis ir įdomesnis, nei žinojo esąs. „O kaip tu, Džudai?“ – klausdavo jo kartais, ypač iš pradžių, bet jis jau buvo išmokęs – jis sparčiai mokėsi – tiesiog gūžtelėti pečiais ir su šypsena atsakyti: „Ai, nieko labai įdomaus.“ Jis su nuostaba ir palengvėjimu pamatė, kaip lengvai jie priima tokį atsakymą, ir buvo dėkingas, kad labiausiai jie domisi savimi. Niekas iš jų nenorėjo klausytis svetimų pasakojimų, kiekvienas troško papasakoti apie save.

Vis dėlto jo tyla neliko nepastebėta, dėl jos jis ir gavo savo pravardę. Tais metais Malkolmas atrado postmodernizmą, o Džei Bi taip garsiai dejavo, koks atsilikęs tas Malkolmas, kad jis nedrįso prisipažinti irgi nieko negirdėjęs apie postmodernizmą.

– Tu negali tiesiog *nuspręsti*, kad esi postjuodaodis, Malkolmai, – aiškino Džei Bi. – Be to, norėdamas *peržengti* juodaodiškumą, tu pirmiau *turi būti* juodaodis.

– Tu esi tikras šiknius, Džei Bi, – atkirto Malkolmas.

– Arba turėtum būti toks nesuklasifikuojamas, kad tau netiktų jokie įprasti tapatybės kriterijai, – tęsė Džei Bi ir atsisuko į jį, o jis net nustėro iš siaubo. – Pavyzdžiui, Džudis: mes nežinom, kuri lytis jam patinka, nežinom, kokios jis rasės, mes iš viso nieko apie jį nežinom. Jis egzistuoja už lyties, rasės, tapatybės ir net praeities ribų. Jis yra postviskas.

Džei Bi nusišypsojo, parodydamas, kad iš dalies juokauja.

– Postžmogus. Džudas Postžmogus.

– Postžmogus, – pakartėjo Malkolmas: jis niekada nepraleisdavo progos pasinaudoti kieno nors kito nejaukia padėtimi, kad tik galėtų nukreipti dėmesį nuo savęs.

Nors pravardė neprilipo – grįžęs į kambarį ir išgirdęs šį pokštą Vilemas tik užvertė akis, tuo šiek tiek atšaldydamas Džei Bi įkarštį, – jis suprato viena: nors ir tvirtini sau, kad pritapai, nors ir stengiesi nuslėpti savo keistą, trikdantį nepašumą, vis tiek nieko neapgausi. Jie žinojo, kad jis keistas, ir iš jo pusės buvo kvaila sau teigti, kad juos įtikino toks nesąs. Bet jis ir toliau lankėsi vėlyvuose pasisėdėjimuose, užsukdavo į savo kurso draugų kambarius: jį traukė ten, nors ir suprato, kad rizikuoja taip elgdamasis.

Kartais per tuos užsiėmimus (jis ėmė galvoti apie juos kaip apie intensyvius kursus, padedančius užlopyti kultūrinio išsilavinimo spragas) jis pagaudavo Vilemo žvilgsnį – šis stebėdavo jį neperprantama mina – ir klausdavo savęs, kiek Vilemui pavyko apie jį nuspėti. Kartais jis pats vos susilaikydavo Vilemui ko nors nepapasakojęs. Galbūt aš neteisis, kartais pagalvodavo jis. Gal būtų gerai kam nors prisipažinti, kad didžiąją laiko dalį nesupranti, apie ką kalbama, kad nemoki visiems puikiai suprantamos vaikystės nesėkmių ir nusivylimų kalbos. Bet jis tučiuojau susivaldydavo: juk pripažinus, kad nesupranti šios kalbos, tektų aiškinti, kokią kalbą supranti ir moki.

Bet jeigu jis ryžtųsi kam nors pasipasakoti, tai tik Vilemui. Jis žavėjosi visais trimis savo kambario bičiuliais, bet Vilemu – dar ir pasitikėjo. Prieglaudoje jis greitai suprato, kad berniukai būna trijų tipų: vieni lenda muštis (toks buvo Džei Bi), kiti neprisijungia prie mušeikų, bet į pagalbą irgi neateina (toks buvo Mal-kolmas), o treči iš tikrųjų stengiasi tau padėti (tai buvo rečiausias tipas ir aki-vaizdu, kad jam priklausė Vilemas). Gal viskas taip yra ir tarp mergaičių, bet jis per mažai su jomis bendravo, kad galėtų žinoti.

Ir jam vis dažniau atrodė, kad Vilemas kažką žino. („Ką jis žino? – pats su savimi ginčydavosi jis, kai paklausydamas proto balso. – Tu tiesiog ieškai prižasčių viską jam papasakoti. O ką jis tada manys apie tave? Būk protingas. Tylėk. Valdykis.“) Visa tai buvo nelogiška. Dar prieš įstodamas į universitetą jis suprato, kad jo vaikystė buvo neįprasta – kad tai suprastum, tereikėjo perskaityti keletą knygų, – bet jis tik neseniai suvokė, kokia neįprasta ji iš tiesų buvo. Keistas gyvenimas izoliavo ir atskyrė jį nuo likusio pasaulio: jis negalėjo nė įsivaizduoti, kad kas nors galėtų nuspėti jo detales ir tėkmę, o jei kas nors ir nuspėtų, tai reikštų tik viena: jis pats paliko įkalčius, tarsi karvės blynus – didelius, bjaurius, lengvai pastebimus prašymus padėti.

Bet vis dėlto. Jo įtarimai vis stiprėjo, kartais ta būseną tapdavo nepake- liama, tarsi kas nors jam siųstų nurodymus, kuriems lengviau paklusti nei pa- sipriešinti.